ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 2ας Οκτωβρίου 2003 *

Στην υπόθεση C-199/99 P,

Corus UK Ltd, πρώην British Steel plc, με έδρα το Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο), εκπροσωπούμενη από τους P. Collins και M. Levitt, solicitors, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

αναιρεσείουσα,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 11 Μαρτίου 1999 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (δεύτερο πενταμελές τμήμα) στις 11 Μαρτίου 1999 επί της υποθέσεως T-151/94, British Steel κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-629), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως αυτής,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους J. Currall και W. Wils, επικουρουμένους από τον J. Flynn, barrister, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Wathelet, πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann (εισηγητή) και S. von Bahr, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: C. Stix-Hackl
γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 31ης Ιανουαρίου 2002,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 25 Μαΐου 1999, η Corus UK Ltd, πρώην British Steel plc, άσκησε, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 11ης Μαρτίου 1999, Τ-151/94, British Steel κατά Επιτροπής (Συλλογή

1999, σ. II-629, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε εν μέρει την προσφυγή που είχε ασκήσει η αναιρεσείουσα για την ακύρωση της αποφάσεως 94/215/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 16ης Φεβρουαρίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 65 της Συνθήκης ΕΚΑΧ όσον αφορά συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές που εφήρμοσαν ευρωπαίοι παραγωγοί δοκών χάλυβα (ΕΕ L 116, σ. 1, στο εξής: επίδικη απόφαση). Με την απόφαση εκείνη, η Επιτροπή είχε επιβάλει πρόστιμο στην προσφεύγουσα κατ' εφαρμογή του ως άνω άρθρου 65.

Τα πραγματικά περιστατικά και η επίδικη απόφαση

2 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, από το έτος 1974 η ευρωπαϊκή βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα επλήγη από κρίση λόγω πτώσεως της ζητήσεως, γεγονός που δημιούργησε προβλήματα πλεονάζουσας προσφοράς και παραγωγικής ικανότητας, καθώς και χαμηλό επίπεδο τιμών.

3 Αφού αποπειράθηκε να διαχειριστεί την κρίση μέσω μονομερών εθελουσίων δεσμεύσεων των επιχειρήσεων σχετικά με τον διατιθέμενο στην αγορά όγκο χάλυβα και τις κατώτατες τιμές («σχέδιο Simonet») ή μέσω του καθορισμού ενδεικτικών και ελαχίστων τιμών («σχέδιο Davignon», συμφωνία «Eurofer I»), η Επιτροπή διαπίστωσε το 1980 κατάσταση έκδηλης κρίσεως, κατά την έννοια του άρθρου 58 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, και επέβαλε υποχρεωτικές ποσοστώσεις παραγωγής, ιδίως για τις δοκούς χάλυβα. Το εν λόγω κοινοτικό καθεστώς έπαυσε να ισχύει στις 30 Ιουνίου 1988.

4 Αρκετά νωρίτερα η Επιτροπή είχε εξαγγείλει την κατάργηση του συστήματος ποσοστώσεων με διάφορες ανακοινώσεις και αποφάσεις, υπενθυμίζοντας ότι ο τερματισμός του θα σηματοδοτούσε την επιστροφή σε αγορά ελεύθερου ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Πάντως, ο τομέας εξακολουθούσε να χαρακτηρίζεται από πλεονάζουσες ικανότητες παραγωγής, για τις οποίες οι ειδικοί θεωρούσαν ότι έπρεπε να αποτελέσουν αντικείμενο ικανοποιητικής και ταχείας μειώσεως ώστε να επιτραπεί στις επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τον παγκόσμιο ανταγωνισμό.

5 Ήδη από την κατάργηση του καθεστώτος ποσοστώσεων η Επιτροπή εγκαθίδρυσε καθεστώς επιτηρήσεως, το οποίο συνεπαγόταν τη συλλογή στατιστικών στοιχείων για την παραγωγή και τις παραδόσεις, την παρακολούθηση της εξελίξεως των αγορών και τακτικές διαβουλεύσεις με τις επιχειρήσεις σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις της αγοράς. Οι επιχειρήσεις του τομέα, μερικές από τις οποίες ήσαν μέλη της επαγγελματικής ενώσεως Eurofer, εξακολούθησαν έτσι να έχουν τακτικές επαφές με τη ΓΔ ΙΙΙ (Γενική Διεύθυνση «Εσωτερική αγορά και βιομηχανικές υποθέσεις» της Επιτροπής, στο εξής: ΓΔ ΙΙΙ) στο πλαίσιο συσκέψεων για ανταλλαγή απόψεων. Το καθεστώς επιτηρήσεως τερματίστηκε στις 30 Ιουνίου 1990 και αντικαταστάθηκε από καθεστώς ατομικής και εθελουσίας πληροφορήσεως.

6 Η Επιτροπή διενήργησε στις αρχές του έτους 1991 διαφόρους ελέγχους σε ορισμένες χαλυβουργικές επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων του τομέα. Στις 6 Μαΐου 1992 τους απεστάλη ανακοίνωση των αιτιάσεων. Στις αρχές του έτους 1993 έλαβαν χώρα ακροάσεις.

7 Η Επιτροπή εξέδωσε στις 16 Φεβρουαρίου 1994 την επίδικη απόφαση, με την οποία διαπίστωσε τη συμμετοχή δεκαεπτά ευρωπαϊκών χαλυβουργικών επιχειρήσεων και μιας από τις επαγγελματικές ενώσεις τους σε σειρά συμφωνιών, αποφάσεων και εναρμονισμένων πρακτικών περί καθορισμού των τιμών, κατανομής των αγορών και ανταλλαγής εμπιστευτικών πληροφοριών σχετικά με την κοινοτική αγορά δοκών χάλυβα, κατά παράβαση του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Με την ίδια απόφαση, επέβαλε πρόστιμα σε 14 επιχειρήσεις για παραβάσεις που είχαν διαπραχθεί μεταξύ 1ης Ιουλίου 1988 και 31 Δεκεμβρίου 1990.

Η ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

8 Η αναιρεσείουσα άσκησε στις 13 Απριλίου 1994 ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγή, αιτούμενη την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.

9 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο έκανε εν μέρει δεκτή την προσφυγή και μείωσε το πρόστιμο που είχε επιβληθεί στην προσφεύγουσα.

Τα αιτήματα των διαδίκων

10 Η αναιρεσείουσα ζητεί από το Δικαστήριο:

— να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

— στον βαθμό που το επιτρέπει η φάση της υποθέσεως, να ακυρώσει την επίδικη απόφαση·

— επικουρικώς, να μειώσει ή να ακυρώσει το ορισθέν από το Πρωτοδικείο πρόστιμο που είχε επιβληθεί στην προσφεύγουσα με το άρθρο 4 της επίδικης αποφάσεως·

— να υποχρεώσει την Επιτροπή στην καταβολή τόκων επί του προστίμου ή επί τμήματος αυτού που πρόκειται να της επιστραφεί εν συνεχεία της εξαφανίσεως της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ή της ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, το ύψος των οποίων θα καθορίσει το Δικαστήριο κατά δικαία κρίση, για το διάστημα που θα έχει διαρρεύσει από την καταβολή του προστίμου εκ μέρους της αναιρεσείουσας, ήτοι από τις 2 Ιουνίου 1994, μέχρι την επιστροφή του από την Επιτροπή·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

11 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·

— να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

Οι λόγοι της αιτήσεως αναιρέσεως

12 Η αναιρεσείουσα επικαλείται έξι λόγους προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως:

1) προσβολή του δικαιώματος για δίκαιη δίκη εντός εύλογης προθεσμίας·

2) παράβαση ουσιωδών τύπων κατά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως·

3) παράβαση του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ·

4) προσβολή εκ μέρους του Πρωτοδικείου των δικαιωμάτων άμυνας καθόσον δεν διαπιστώθηκε προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας της προσφεύγουσας κατά τη διοικητική διαδικασία·

5) παράβαση του άρθρου 15 της Συνθήκης ΕΚΑΧ όσον αφορά την αιτιολόγηση του ύψους των επιβληθέντων με την επίδικη απόφαση προστίμων·

6) παράβαση του άρθρου 33 της Συνθήκης ΕΚΑΧ ως εκ του ότι το Πρωτοδικείο δεν ακύρωσε το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως σχετικά με τις διαπραχθείσες προ της 1ης Ιουλίου 1988 παραβάσεις.

13 Οι επικρινόμενες με τους επιμέρους λόγους αναιρέσεως σκέψεις της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως παρατίθενται ομού με την ανάλυση κάθε λόγου.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

14 Ο πρώτος λόγος αναιρέσεως αρύεται από την παράβαση του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ). Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο στέρησε την αναιρεσείουσα από το δικαίωμά της για δίκαιη δίκη εντός εύλογης προθεσμίας.

15 Ο λόγος αναιρέσεως υποδιαιρείται σε τρία σκέλη που πρέπει να εξεταστούν κεχωρισμένως.

Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως

16 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκη δεν υπήρξε δίκαιη. Δεν τηρήθηκε η αρχή της ισότητας των όπλων, ιδίως λόγω του γεγονότος ότι πολλά έγγραφα κοινοποιήθηκαν όψιμα. Έτσι, ενώ η επ' ακροατηρίου συζήτηση άρχισε στις 23 Μαΐου 1998, πρώτον, τα προσκομισθέντα από την Επιτροπή, κατόπιν της διατάξεως του Πρωτοδικείου της 10ης Δεκεμβρίου 1997, Τ-134/94, Τ-136/94 έως Τ-138/94, Τ-141/94, Τ-145/94, Τ-147/94, Τ-148/94, Τ-151/94, Τ-156/94 και Τ-157/94, NMH Stahlwerke κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. II-2293), έγγραφα κοινοποιήθηκαν μόλις στις 14 Ιανουαρίου 1998, δεύτερον, η μέθοδος υπολογισμού των προστίμων προσκομίστηκε στις 19 Μαρτίου 1998, τρίτον, το αντίγραφο των πρακτικών της συνεδριάσεως της Επιτροπής, κατά την οποία ελήφθη η επίδικη απόφαση (στο εξής: πρακτικά) τέθηκε στη διάθεση της αναιρεσείουσας στις 20 Μαρτίου 1998 και, τέταρτον, άλλα έγγραφα κοινοποιήθηκαν μόλις κατά τη διάρκεια της επ' ακροατηρίου συζητήσεως.

17 Η Επιτροπή υπογραμμίζει συναφώς, πρώτον, ότι τα συγκεκριμένα έγγραφα προσκομίστηκαν στις 14 Ιανουαρίου 1998, ήτοι δύο μήνες πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, γεγονός που παρείχε στην αναιρεσείουσα επαρκή χρόνο να λάβει σχετικά γνώση, δεύτερον, ότι, καίτοι η μέθοδος υπολογισμού των προστίμων κοινοποιήθηκε μόλις στις 19 Μαρτίου 1998, εντούτοις επρόκειτο για συμπληρωματική απάντηση στις ήδη παρασχεθείσες στις 19 Ιανουαρίου και 20 Φεβρουαρίου 1998, όπως προκύπτει από τη σκέψη 66 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, και, τρίτον, ότι, ναι μεν τα οριστικά πρακτικά κατατέθηκαν στο Πρωτοδικείο στις 19 Μαρτίου 1998 και τέθηκαν στη διάθεση της αναιρεσείουσας την επομένη, πλην όμως το σχέδιο των πρακτικών αυτών είχε κοινοποιηθεί ορισμένες εβδομάδες νωρίτερα σε εκτέλεση διατάξεως του Πρωτοδικείου της 16ης Φεβρουαρίου 1998, όπως αναφέρεται στο σημείο 64 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Επιπλέον, η Επιτροπή αμφισβητεί ότι η αναιρεσείουσα περιήλθε σε δυσχέρεια λόγω της όψιμης κοινοποιήσεως εγγράφων, υπογραμμίζει το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα δεν παραθέτει κανένα συγκεκριμένο σημείο επί του οποίου επιδεινώθηκε η θέση της εκ των περιστάσεων για τις οποίες παραπονείται σήμερα και ισχυρίζεται ότι η αναιρεσείουσα δεν ζήτησε από το Πρωτοδικείο την αναβολή της επ' ακροατηρίου συζητήσεως λόγω της ημερομηνίας προσκομίσεως ορισμένων εγγράφων στα οποία αναφέρεται.

18 Με το υπόμνημά της αντικρούσεως, η αναιρεσείουσα αμφισβητεί τα επιχειρήματα της Επιτροπής. Υποστηρίζει ειδικότερα ότι οι προσκομισθείσες από τη δεύτερη απαντήσεις τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο 1998 ήσαν ατελείς και δεν επέτρεπαν την εκτίμηση της νομιμότητας της μεθόδου που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό των προστίμων. Προσθέτει ότι, όσον αφορά την οριστική εκδοχή των πρακτικών, η Επιτροπή δεν συμμορφώθηκε προς σαφή και μη επιδεχόμενη αμφισβήτηση αίτηση του Πρωτοδικείου και προσκόμισε το εν λόγω έγγραφο μόλις την παραμονή της επ' ακροατηρίου συζητήσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

19 Πρέπει να υπομνηστεί ότι η αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου. Θα παραβιαζόταν η ως άνω αρχή σε περίπτωση θεμελιώσεως δικαστικής αποφάσεως σε πραγματικά περιστατικά και έγγραφα των οποίων οι διάδικοι ή ένας εξ αυτών δεν μπόρεσαν να λάβουν γνώση και επί των οποίων δεν είχαν συνεπώς τη δυνατότητα να λάβουν θέση (απόφαση της 22ας Μαρτίου 1961, 42/59 και 49/59, SNUPAT κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 599).

20 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει κατά τι η υποτιθέμενη όψιμη προσκόμιση των επιδίκων εγγράφων θα της προξενούσε βλάβη, ήτοι κατά τι η άμυνά της θα μπορούσε να διασφαλιστεί καλύτερα αν είχε στη διάθεσή της νωρίτερα τα έγγραφα.

21 Εν πάση περιπτώσει, επειδή πρόκειται για τα κοινοποιηθέντα στις 14 Ιανουαρίου 1998 έγγραφα, κατόπιν της προμνησθείσας διατάξεως NMH Stahlwerke κ.λπ. κατά Επιτροπής, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι υπήρχε επάρκεια χρόνου πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση ώστε να επιτραπεί στην αναιρεσείουσα να τα εξετάσει και να λάβει επ' αυτών θέση.

22 Όσον αφορά τη μέθοδο υπολογισμού του προστίμου, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 628 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι δεν επρόκειτο για συμπληρωματική αιτιολόγηση της επίδικης αποφάσεως. Το διευκρινιστικό της ανωτέρω μεθόδου έγγραφο συνίστατο σε ολοσέλιδο για κάθε επιχείρηση πίνακα. Κατατέθηκε στις 19 Μαρτίου 1998 συμπληρωματικώς επί των ήδη παρασχεθεισών συναφώς απαντήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη το μάκρος των συζητήσεων κατά την προφορική διαδικασία που διήρκεσε από τις 23 έως τις 27 Μαρτίου 1998, δεν εμφαίνεται ότι η προσκόμιση του εγγράφου μόλις τέσσερις ημέρες πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση ήταν δυνατό να βλάψει την αναιρεσείουσα υπό την έννοια ότι δεν μπόρεσε να λάβει επαρκώς γνώση του περιεχομένου του ώστε να καταστεί εφικτό να εκφράσει την άποψή της συναφώς.

23 Εξάλλου, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το κείμενο του σχεδίου των πρακτικών κοινοποιήθηκε στις 22 Ιανουαρίου 1998. Το κεκυρωμένο αντίγραφο του πρωτοτύπου των πρακτικών προσκομίστηκε στις 19 Μαρτίου 1998 προκειμένου να ελεγχθεί η γνησιότητα της επίδικης αποφάσεως. Ενόψει των επιχειρημάτων που ανέπτυξαν οι διάδικοι και συνόψισε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 104 έως 116 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, δεν εμφαίνεται ότι η προσκόμιση του εγγράφου μερικές ημέρες πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση έθιξε τα δικαιώματα άμυνας.

24 Όσον αφορά τα διάφορα έγγραφα που κατατέθηκαν στο Πρωτοδικείο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, τη φύση των οποίων δεν προσδιορίζει η αναιρεσείουσα και η σημασία των οποίων, ως εκ τούτου, είναι αδύνατον να ελεγχθεί σε σχέση με τα δικαιώματά της άμυνας, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της εν λόγω συζήτησεως, η αναιρεσείουσα δεν θα αντετίθετο στην κατάθεσή τους.

25 Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα δεν απέδειξε ότι το Πρωτοδικείο προσέβαλε την αρχή των δικαιωμάτων άμυνας επειδή δεν μερίμνησε προκειμένου να της διαθέσει ικανή προθεσμία ώστε να λάβει γνώση των διαφόρων προσκομισθέντων εγγράφων και να λάβει θέση συναφώς.

26 Έπεται ότι το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως

27 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο διεξήγαγε παρατύπως την ακρόαση των μαρτύρων.

28 Η αναιρεσείουσα δεν είχε τη δυνατότητα να υποβάλει ερωτήσεις στους τρεις μάρτυρες που εξέτασε το Πρωτοδικείο πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση και δεν ενημερώθηκε επί του περιεχομένου των καταθέσεων στις οποίες επρόκειτο αυτοί να προβούν. Επιπλέον, στερήθηκε του δικαιώματος να τους υποβάλει ερωτήσεις ή εν γένει να προσβάλει τις αποδείξεις που προσκόμισαν. Η προσβολή αυτή των δικαιωμάτων της αναιρεσείουσας καθίσταται σοβαρότερη από το γεγονός ότι, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο στηρίχθηκε ευρέως στα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισαν οι μάρτυρες.

29 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διαδικασία ακροάσεως των μαρτύρων υπήρξε νομότυπη. Εξάλλου, η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται την παραβίαση καμίας διατάξεως του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Υπενθυμίζει ότι, στα πλαίσια της κοινοτικής έννομης τάξεως, οι μάρτυρες είναι μάρτυρες των κοινοτικών δικαιοδοτικών οργάνων και όχι των διαδίκων. Τα προς υποβολή στους μάρτυρες ερωτήματα καθορίζονται αποκλειστικά από το Πρωτοδικείο, στη διακριτική ευχέρεια του οποίου εναπόκειται το αν επιβάλλεται η παροχή της δυνατότητας στους διαδίκους να τους υποβάλλουν ερωτήσεις.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

30 Δεδομένου ότι η διαδικασία ακροάσεως των μαρτύρων προσδιορίζεται με τον Κανονισμό Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το συγκεκριμένο σκέλος του λόγου αναιρέσεως που η αναιρεσείουσα αρύεται από προσβολή των δικαιωμάτων της άμυνας δεν μπορεί να αναγνωριστεί ως βάσιμο παρά μόνον στον βαθμό που η τελευταία αποδεικνύει τη διάπραξη διαδικαστικής παρατυπίας θίγουσας τα συμφέροντά της.

31 Το άρθρο 68, παράγραφος 4, δεύτερο και τέταρτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου έχει ως εξής:

«Οι μάρτυρες εξετάζονται από το Πρωτοδικείο, αφού κληθούν οι διάδικοι. Μετά την κατάθεση, ο πρόεδρος μπορεί, κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων ή αυτεπαγγέλτως, να θέσει ερωτήσεις στους μάρτυτες.

[...]

Ο πρόεδρος μπορεί να επιτρέψει στους πληρεξουσίους των διαδίκων να θέσουν ερωτήσεις στους μάρτυρες.»

32 Όπως προκύπτει από τα πρακτικά της ενώπιον του Πρωτοδικείου συνεδριάσεως της 23ης Μαρτίου 1998, ο πρόεδρος του δευτέρου πενταμελούς τμήματος ανήγγειλε την πρόθεση του σχήματος να εξετάσει ορισμένους μάρτυρες. Στα εν λόγω πρακτικά διευκρινίζεται ότι οι διάδικοι δεν διατύπωσαν συναφώς παρατηρήσεις. Η ακρόαση των μαρτύρων πραγματοποιήθηκε σε δημόσια συνεδρίαση παρουσία του συνόλου των διαδίκων.

33 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει και ουδαμώς προκύπτει ότι εν προκειμένω το Πρωτοδικείο διέπραξε παρατυπία κατά τη διαδικασία ακροάσεως των μαρτύρων. Ειδικότερα, η αναιρεσείουσα δεν παραθέτει καμία ερώτηση που ο πρόεδρος αρνήθηκε να υποβάλει ή δεν επέτρεψε να υποβληθεί και τα πρακτικά της ακροάσεως ουδεμία μνεία ποιούν σχετικής αιτήσεως.

34 Όσον αφορά τις δηλώσεις στις οποίες προέβησαν οι μάρτυρες και οι οποίες μπόρεσαν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία, αρκεί η διαπίστωση ότι η αναιρεσείουσα είχε τη δυνατότητα να τις συζητήσει επ' ευκαιρία των ακροάσεων, στα πλαίσια των συνεδριάσεων οι οποίες διήρκεσαν, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, από τις 23 έως τις 27 Μαρτίου 1998. Επιπλέον, δεν προκύπτει ότι η αναιρεσείουσα κάλεσε το Πρωτοδικείο να της επιτρέψει να εξετάσει ή να σχολιάσει εκτενέστερα τις ανωτέρω δηλώσεις.

35 Από τα ανωτέρω στοιχεία προκύπτει ότι το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

Επί του τρίτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως

36 Η αναιρεσείουσα αποδίδει στο Πρωτοδικείο την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας.

37 Υπενθυμίζει ότι η περίοδος από την κατάθεση της προσφυγής μέχρι τη δημοσίευση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ανέρχεται σε 59 μήνες. Εκδόθηκε ένα σχεδόν έτος μετά την περάτωση των διασκέψεων. Συνεπεία των διαφόρων καθυστερήσεων,

αντικαταστάθηκε ο πρόεδρος του τμήματος, ενώ δύο εκ των πέντε δικαστών που ήσαν παρόντες κατά τη συνεδρίαση δεν συμμετέσχον στις διασκέψεις. Το γεγονός αυτό συνιστά εμπόδιο στην αδιάλειπτη διεξαγωγή της διαδικασίας και τη διεξοδική εξέταση των τεθέντων ζητημάτων.

38 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, συγκρίνοντας τη διάρκεια της διαδικασίας της παρούσας υποθέσεως με εκείνη που αποτέλεσε αντικείμενο της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-8417), επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία δεν υπήρξε υπερβολική εν προκειμένω. Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να ληφθούν υπόψη «εξαιρετικές περιστάσεις», κατά την έννοια της ανωτέρω αποφάσεως, όπως τα καινοφανή ζητήματα σχετικά με την πρόσβαση στα έγγραφα και ο αριθμός των απαιτουμένων διαδικαστικών εγγράφων.

39 Η Επιτροπή υπογραμμίζει εξάλλου ότι η αλλαγή του προέδρου του τμήματος δεν είναι ασυνήθης εφόσον πραγματοποιείται ετησίως. Ομοίως, το γεγονός ότι δύο εκ των δικαστών δεν έλαβαν μέρος στη διάσκεψη δεν είναι και πάλι ασύνηθες και αποτελεί τη συνέπεια της λήξεως της θητείας τους.

40 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η συνολική διάρκεια της διαδικασίας υπήρξε υπερβολική και δεν μπορεί να προβληθεί καμία αντικειμενική δικαιολογία για τις εν λόγω καθυστερήσεις. Ειδικότερα, οι δεκαπέντε μήνες που απαιτήθηκαν προκειμένου το Πρωτοδικείο να εξετάσει τον μικρό αριθμό εγγράφων που χαρακτηρίζονται από την Επιτροπή ως εσωτερικά είναι αδικαιολόγητοι. Εξάλλου, υποστηρίζει ότι τα επιχειρήματα της Επιτροπής είναι αθέμιτα δοθέντος ότι η ίδια ευθύνεται για πολλές καθυστερήσεις.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

41 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι η γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα για δίκαιη δίκη, και ιδίως για δίκη εντός εύλογης προθεσμίας, έχει εφαρμογή στο πλαίσιο ένδικης προσφυγής κατ' αποφάσεως της Επιτροπής επιβάλλουσας σε επιχείρηση πρόστιμα λόγω παραβάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού (προαναφερθείσα απόφαση Baustahlgewebe κατά Επιτροπής, σκέψη 21, και απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψη 179).

42 Ο εύλογος χαρακτήρας της προθεσμίας εκτιμάται με γνώμονα τις περιστάσεις που προσιδιάζουν σε κάθε υπόθεση και ειδικότερα τα διακυβευόμενα με τη δίκη συμφέροντα του διαδίκου, την περιπλοκότητα της υποθέσεως, καθώς και τη συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών (προαναφερθείσες αποφάσεις Baustahlgewebe κατά Επιτροπής, σκέψη 29, και Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 187).

43 Το Δικαστήριο διευκρίνισε συναφώς ότι ο κατάλογος των κριτηρίων αυτών δεν είναι εξαντλητικός και η εκτίμηση του εύλογου χαρακτήρα της προθεσμίας δεν επιβάλλει συστηματική εξέταση των περιστάσεων της υποθέσεως ενόψει καθενός κριτηρίου όταν η διάρκεια της διαδικασίας παρίσταται δικαιολογημένη ενόψει ενός μόνον κριτηρίου. Σκοπός των κριτηρίων αυτών είναι να προσδιορίζεται αν η προθεσμία αντιμετωπίσεως μιας υποθέσεως είναι ή όχι δικαιολογημένη. Έτσι, η περιπλοκότητα της υποθέσεως ή η κακόβουλη συμπεριφορά του προσφεύγοντος μπορούν να γίνουν δεκτές προς δικαιολόγηση μιας προθεσμίας η οποία κατ' αρχάς είναι πολύ μεγάλη. Αντιθέτως, μια προθεσμία μπορεί να θεωρηθεί ως υπερβαίνουσα τα όρια του ευλόγου ενόψει επίσης ενός μόνον κριτηρίου, ειδικότερα όταν η διάρκειά της είναι προϊόν της συμπεριφοράς των αρμοδίων αρχών. Ενδεχομένως, η διάρκεια μιας διαδικαστικής φάσεως μπορεί ευθύς εξαρχής να χαρακτηριστεί εύλογη όταν παρίσταται σύμφωνη προς τη μέση διάρκεια αντιμετωπίσεως μιας υποθέσεως όπως η προκειμένη (προαναφερθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 188).

44 Εν προκειμένω, πρέπει να υπομνηστεί ότι η ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία είχε ως σημείο αφετηρίας την κατάθεση εκ μέρους της αναιρεσείουσας, στις 13 Απριλίου 1994, του δικογράφου της προσφυγής περί ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως και τερματίστηκε στις 11 Μαρτίου 1999, ημερομηνία εκδόσεως της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Έτσι, διήρκησε περί τα πέντε έτη.

45 Η διάρκεια αυτή εμφαίνεται εκ πρώτης όψεως σημαντική. Εντούτοις, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι έντεκα επιχειρήσεις άσκησαν προσφυγή ακυρώσεως κατά της ιδίας αποφάσεως σε τέσσερις γλώσσες διαδικασίας.

46 Όπως υπενθυμίζει στις σκέψεις 51 έως 57 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεώς του, το Πρωτοδικείο απαιτήθηκε να επιληφθεί διαφόρων αμφισβητήσεων σχετικά με την πρόσβαση στα έγγραφα της διοικητικής διαδικασίας. Δεδομένου ότι η Επιτροπή κατέθεσε στις 24 Νοεμβρίου 1994 φάκελο περιλαμβάνοντα 11 000 έγγραφα αφορώντα την επίδικη απόφαση, υποστηρίζοντας ότι τα περιέχοντα επιχειρηματικά απόρρητα έγγραφα, καθώς και τα δικά της εσωτερικά έγγραφα, δεν έπρεπε να είναι προσβάσιμα στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, το Πρωτοδικείο όφειλε να ακούσει τους διαδίκους συναφώς, να εξετάσει το σύνολο των εγγράφων και να ορίσει σε ποια έγγραφα μπορούσε να έχει πρόσβαση κάθε προσφεύγων.

47 Με διάταξη της 19ης Ιουνίου 1996, T-134/94, T-136/94 έως T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 και T-157/94, NMH Stahlwerke κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-537), το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί του δικαιώματος προσβάσεως των προσφευγουσών στα έγγραφα του φακέλου της Επιτροπής τα οποία προέρχονταν, αφενός, από τις ίδιες τις προσφεύγουσες και, αφετέρου, από τρίτα προς τις διαδικασίες μέρη και τα οποία η ίδια η Επιτροπή είχε χαρακτηρίσει ως εμπιστευτικά προς το συμφέρον των εν λόγω τρίτων.

48 Με διάταξη της 10ης Δεκεμβρίου 1997 επί των προαναφερθεισών υποθέσεων NMH Stahlwerke κ.λπ. κατά Επιτροπής, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί των αιτήσεων προσβάσεως των προσφευγουσών στα χαρακτηρισθέντα από την Επιτροπή ως «εσωτερικά» έγγραφα.

49 Οι διάφορες προσφυγές που ασκήθηκαν από άλλες θιγόμενες εκ της επίδικης αποφάσεως επιχειρήσεις ενώθηκαν για τους σκοπούς της διεξαγωγής αποδείξεων και της προφορικής διαδικασίας. Έτσι, στις σκέψεις 58 έως 67 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως διευκρινίστηκε ότι, στο πλαίσιο της προετοιμασίας της δίκης, το Πρωτοδικείο διέταξε πλείονα αποδεικτικά μέσα ενόψει της διαδικασία αυτής. Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπέβαλε γραπτές ερωτήσεις στους διαδίκους και διέταξε την προσκόμιση εγγράφων και την εξέταση μαρτύρων.

50 Η προφορική διαδικασία περατώθηκε με την ολοκλήρωση της συνεδριάσεως της 27ης Μαρτίου 1998.

51 Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε στις 11 Μαρτίου 1999, ήτοι την ιδία ημέρα με τις υπόλοιπες δέκα αποφάσεις επί των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της επίδικης αποφάσεως.

52 Όπως προκύπτει από τις προηγηθείσες διαπιστώσεις, η διάρκεια της διαδικασίας που κατέληξε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση εξηγείται ειδικότερα από τον αριθμό των επιχειρήσεων που συμμετέσχον στην προσαπτόμενη συμφωνία και άσκησαν προσφυγή κατά της επίδικης αποφάσεως, γεγονός που απήτησε την παράλληλη εξέταση των διαφόρων αυτών προσφυγών, από τα νομικά ζητήματα που αφορούσαν την πρόσβαση στον ογκώδη φάκελο της Επιτροπής, από την εμπεριστατωμένη διεξαγωγή αποδείξεων σχετικά με την υπόθεση που πραγματοποίησε το Πρωτοδικείο και από τις γλωσσικής φύσεως απαιτήσεις που επέβαλαν οι κανόνες διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

53 Δεν μπορεί να υποστηρίζεται εγκύρως ότι το Πρωτοδικείο αδράνησε επί πολλούς μήνες μολονότι είχε να εξετάσει μικρό αριθμό εγγράφων. Αρκεί συναφώς η μνεία των σκέψεων 51 έως 57 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με τις οποίες το Πρωτοδικείο υπενθύμισε την αναγκαία διαδικασία για την οργάνωση της προσβάσεως στα έγγραφα της Επιτροπής.

54 Σε αντίθεση προς όσα υποστηρίζει η αναιρεσείουσα, η Επιτροπή δεν μπορεί να ευθύνεται για την καθυστέρηση στη διεξαγωγή της διαδικασίας. Πράγματι, κληθείσα συναφώς, με έγγραφο της Γραμματείας του Πρωτοδικείου της 25ης Οκτωβρίου 1994, η Επιτροπή κατέθεσε τον φάκελό της στη Γραμματεία ήδη στις 24 Νοεμβρίου 1994. Εξάλλου, δεν μπορεί να θεωρείται υπεύθυνη για τις νομικής φύσεως δυσχέρειες που συνδέονται με την πρόσβαση σε ορισμένα έγγραφα, δυσχέρειες κατά το πλείστον καινοφανείς, τις οποίες το Πρωτοδικείο όφειλε να επιλύσει με την έκδοση διατάξεων μετά από εξέταση των εγγράφων που αποτέλεσαν αντικείμενο αμφισβητήσεως. Επιπλέον, δεν προκύπτει ότι η Επιτροπή προσκόμισε τα λοιπά αιτηθέντα από το Πρωτοδικείο έγγραφα με υπερβολική καθυστέρηση.

55 Όσον αφορά το κατά τι λιγότερο από ένα έτος χρονικό διάστημα που διέρρευσε μεταξύ της περατώσεως της προφορικής διαδικασίας και της δημοσιεύσεως της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ενόψει των περιστάσεων που παρατίθενται στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως υπερβολικό.

56 Έπεται ότι η ενώπιον του Πρωτοδικείου διάρκεια της διαδικασίας δικαιολογείται ενόψει της ιδιαίτερης περιπλοκότητας της υποθέσεως.

57 Όσον αφορά την αλλαγή της προεδρίας του τμήματος του Πρωτοδικείου που επελήφθη της υποθέσεως και του κωλύματος δύο δικαστών να συμμετάσχουν στη διάσκεψη, η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει κατά τι παραβιάστηκε ο Κανονισμός Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

58 Επομένως, το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

59 Από τα ανωτέρω στοιχεία προκύπτει ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

60 Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως αρύεται από παράβαση ουσιωδών τύπων κατά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως.

61 Κατ' ουσίαν, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι το Πρωτοδικείο έκρινε πεπλανημένως, στη σκέψη 137 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι δεν υφίστατο ουσιαστική διαφορά μεταξύ, αφενός, των κειμένων C(94)321/2 και C(94)321/3 της επίδικης αποφάσεως και, αφετέρου, των κειμένων της αποφάσεως που κοινοποιήθηκαν στην αναιρεσείουσα.

62 Δεύτερον, ισχυρίζεται ότι η κρίση του Πρωτοδικείου όσον αφορά τη γνησιότητα της επίδικης αποφάσεως στηρίζεται σε μη προσήκουσα και αντιφατική αιτιολογία. Ειδικότερα, το γεγονός ότι το φωτοαντίγραφο των πρακτικών παραδόθηκε στον εκπρόσωπο της Επιτροπής, ακολούθως δε από τον τελευταίο στο Πρωτοδικείο, στην ίδια χάρτινη θήκη με τα αντίγραφα των εγγράφων C(94)321/2 και C(94)321/3, δεν μπορεί να αποτελέσει ούτε κατ' ελάχιστον τη βάση της κατά τεκμήριο εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου ότι τα ανωτέρω έγγραφα είχαν προσαρτηθεί στο πρωτότυπο των πρακτικών, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 16 του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, όπως αυτό προκύπτει από την απόφαση 93/492/Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ της Επιτροπής, της 17ης Φεβρουαρίου 1993 (ΕΕ L 230, σ. 15). Ομοίως, εσφαλμένως δέχτηκε το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 149 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ως αποδεικτικό στοιχείο της υπογραφής των πρακτικών την επικύρωση του φωτοαντιγράφου από τον Γενικό Γραμματέα της Επιτροπής. Κατά την αναιρεσείουσα, ένα

φωτοαντίγραφο ουδόλως μπορεί να αποδεικνύει τη γνησιότητα του εγγράφου που αναπαράγει: μόνο η προσκόμιση του πρωτοτύπου των πρακτικών θα επέτρεπε την απόδειξη ότι αυτά πληρούν τις προϋποθέσεις του εσωτερικού κανονισμού.

63 Τρίτον, η αναιρεσείουσα θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο όφειλε να επαληθεύσει την ημερομηνία της γνησιότητας διότι δεν μπορεί να τεκμαίρεται ότι ο έλεγχος της γνησιότητας χώρησε κατά την ημερομηνία καταρτίσεως των πρακτικών.

64 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο λόγος αναιρέσεως είναι απαράδεκτος λόγω του ότι επικρίνει εκτιμήσεις πραγματικών περιστατικών και ότι, επικουρικώς, είναι αβάσιμος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

65 Προκαταρκτικώς, προέχει να υπομνηστεί ότι, όπως προκύπτει από τα άρθρα 32δ, παράγραφος 1, ΑΧ και 51 του Οργανισμού ΕΚΑΧ του Δικαστηρίου, η αναίρεση περιορίζεται στα νομικά ζητήματα. Το Πρωτοδικείο είναι επομένως κατ' αρχήν μόνο αρμόδιο να προβαίνει στη διαπίστωση και εκτίμηση των σχετικών πραγματικών περιστατικών καθώς και να εκτιμά τα αποδεικτικά στοιχεία, υπό την επιφύλαξη της αλλοιώσεως των πραγματικών αυτών περιστατικών και των εν λόγω στοιχείων (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψεις 49 και 66, της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψη 194, και της 10ης Δεκεμβρίου 2002, C-312/00 P, Επιτροπή κατά Camar και Tico, Συλλογή 2002, σ. I-11355, σκέψη 69).

66 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αναιρεσείουσα αμφισβητεί εν προκειμένω την εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτίμηση αποδεικτικών στοιχείων. Πράγματι, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως ισοδυναμεί με αμφισβήτηση των ακολούθων σκέψεων της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως:

— της σκέψεως 146, με την οποία το Πρωτοδικείο εξέλαβε κατά τεκμήριο ότι τα έγγραφα C(94)321/2 και C(94)321/3 είχαν προσαρτηθεί στα πρακτικά,

— της σκέψεως 147, με την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν είχε αποδειχθεί η ύπαρξη ουσιαστικής διαφοράς μεταξύ της κοινοποιηθείσας εκδοχής της επίδικης αποφάσεως και της προσαρτηθείσας στα πρακτικά,

— της σκέψεως 148, με την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε ότι τα έγγραφα C(94)321/2 και C(94)321/3 έπρεπε να θεωρηθούν επικυρωμένα διά της θέσεως, στην πρώτη σελίδα των πρακτικών, των υπογραφών του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα της Επιτροπής,

— της σκέψεως 149, με την οποία το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε ότι η εκ μέρους του φέροντος τον τίτλο του Γενικού Γραμματέα της Επιτροπής επικύρωση του αντιγράφου αποδείκνυε επαρκώς κατά νόμο ότι το πρωτότυπο των πρακτικών έφερε τις πρωτότυπες υπογραφές του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα της Επιτροπής, και

— της σκέψεως 151, με την οποία το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι τα πρακτικά είχαν υπογραφεί δεόντως από τον Πρόεδρο και τον Γενικό Γραμματέα της Επιτροπής στις 23 Φεβρουαρίου 1994.

67 Όσον αφορά την ανάγκη να απαιτηθεί η προσκόμιση του πρωτοτύπου των πρακτικών, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι εναπόκειται στον κοινοτικό δικαστή να αποφασίζει αν είναι αναγκαία η προσκόμιση εγγράφου, με γνώμονα τις περιστάσεις της διαφοράς, σύμφωνα με τις ισχύουσες επί των μέσων αποδείξεως διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας. Όσον αφορά το Πρωτοδικείο, όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 49, σε συνδυασμό με εκείνες του άρθρου 65, στοιχείο β', του Κανονισμού του Διαδικασίας, η αίτηση προσκομίσεως εγγράφων συγκαταλέγεται μεταξύ των αποδεικτικών μέσων που μπορεί να διατάξει το Πρωτοδικείο σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας (απόφαση της 6ης Απριλίου 2000, C-286/95 P, Επιτροπή κατά ICI, Συλλογή 2000, σ. I-2341, σκέψεις 49 και 50).

68 Το Πρωτοδικείο εξέτασε, στη σκέψη 149 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το φωτοαντίγραφο των πρακτικών που είχε υποβληθεί και έκρινε ότι αποδεικνύει επαρκώς κατά νόμο τη γνησιότητα του φωτοαντιγράφου έναντι του πρωτοτύπου το γεγονός ότι η πρώτη σελίδα του εγγράφου αυτού έφερε τη σφραγίδα «επικυρωμένο αντίγραφο, ο Γενικός Γραμματέας Carlo Trojan» και ότι συνοδευόταν από την πρωτότυπη υπογραφή του κ. Trojan, κατά νόμον Γενικού Γραμματέα της Επιτροπής.

69 Όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 65 της παρούσας αποφάσεως, το Πρωτοδικείο είναι αποκλειστικά αρμόδιο να εκτιμά την αποδεικτική ισχύ ενός εγγράφου, όπως έπραξε στη σκέψη 149 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, και η απόφανσή του επί του σημείου αυτού δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να υποβληθεί στον έλεγχο του Δικαστηρίου.

70 Ενόψει του ότι το Πρωτοδικείο διέθετε το αντίγραφο των πρακτικών, την επικύρωση του οποίου αναγνώριζε, ουδόλως όφειλε να χωρήσει στη διεξαγωγή προσθέτων αποδείξεων, αξιώνοντας το πρωτότυπο, αν έκρινε ότι παρόμοιο μέτρο δεν ήταν αναγκαίο για την αποκάλυψη της αληθείας (βλ., υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 404).

71 Έπεται ότι ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως είναι εν μέρει απαράδεκτος και εν μέρει αβάσιμος.

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως

72 Ο τρίτος λόγος αναιρέσεως αρύεται από παράβαση του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Υποδιαιρείται σε δύο σκέλη, το πρώτο εκ των οποίων αντλείται από πεπλανημένο νομικό χαρακτηρισμό των αποδεικτικών στοιχείων και το δεύτερο από πεπλανημένη ερμηνεία της ανωτέρω διατάξεως.

Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως

73 Κατά την αναιρεσείουσα, ο νομικός χαρακτηρισμός των αποδεικτικών στοιχείων με βάση τα οποία το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αναιρεσείουσα είχε συμμετάσχει σε συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές περί καθορισμού των τιμών καθώς και στο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, κατά παράβαση του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, αναιρείται από το γεγονός ότι δεν έλαβε υπόψη του τις επακόλουθες δικές του εκτιμήσεις σχετικά με το αντικείμενο, το πλαίσιο και τις επιμέρους συζητήσεις στις οποίες είχαν συμμετάσχει οι εν λόγω επιχειρήσεις, υπό το φως του καθεστώτος επιτηρήσεως του τομέα που επιβλήθηκε μετά το τέλος της περιόδου πρόδηλης κρίσεως.

74 Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, στη σκέψη 656 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ότι, στο πλαίσιο της προετοιμασίας των συσκέψεών τους με την Επιτροπή, οι επιχειρήσεις όφειλαν να συναντώνται προηγουμένως και να ανταλλάσσουν τις απόψεις τους επί της οικονομικής καταστάσεως της αγοράς και τις μελλοντικές τάσεις, ιδίως σε θέματα τιμών. Παρόμοιες συσκέψεις ήσαν εξάλλου αναγκαίες για την επιτυχία του καθεστώτος επιτηρήσεως του τομέα. Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη μαρτυρική κατάθεση του Kutscher, πρώην υπαλλήλου της ΓΔ ΙΙΙ, ενώπιον του Πρωτοδικείου, όταν η οικονομική κατάσταση είναι ευνοϊκή, αυξήσεις των τιμών μπορούν να λάβουν χώρα παραλλήλως, χωρίς να είναι αναγκαία οποιαδήποτε συμφωνία. Επομένως, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση θεμελιωνόταν σε αντιφατική και ανεπαρκή αιτιολόγηση.

75 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο εξέτασε προσεκτικά κάθε αποδεικτικό στοιχείο αφορών τις διάφορες παραβάσεις και υπογραμμίζει ότι η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται την αλλοίωση αποδεικτικών στοιχείων.

76 Κατά την Επιτροπή, είναι εσφαλμένος ο ισχυρισμός ότι η πραγματοποίηση συσκέψεων με την ίδια δεν επιτρέπει να συναχθεί ότι η αναιρεσείουσα συμμετέσχε σε στρεφόμενες κατά του ανταγωνισμού δραστηριότητες. Πρώτον, το ανωτέρω επιχείρημα δεν μπορεί παρά να αφορά τις φερόμενες ως διαπραχθείσες παραβάσεις στο πλαίσιο της επιτροπής Eurofer, αποκαλούμενης «επιτροπής δοκών» (στο εξής: επιτροπή δοκών) και όχι τις συμφωνίες περί καθορισμού των τιμών και κατανομής των αγορών. Δεύτερον, η Επιτροπή παραπέμπει στις σκέψεις 539 και 575 έως 579 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, από τις οποίες προκύπτει ότι οι προσαπτόμενες στις εν λόγω επιχειρήσεις δραστηριότητες διακρίνονταν σαφώς από τις ενημερωτικές συσκέψεις με την Επιτροπή.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

77 Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η αναιρεσείουσα δεν επικαλείται κανένα επιχείρημα θέτοντας υπό αμφισβήτηση την παρατιθέμενη στις σκέψεις 539 έως 576 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως εκτίμηση του Πρωτοδικείου. Με τις ανωτέρω σκέψεις, το Πρωτοδικείο κατέδειξε ότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είχαν αποκρύψει από την Επιτροπή την ύπαρξη και το περιεχόμενο των θιγουσών τον ανταγωνισμό συνομιλιών που πραγματοποιούσαν και των συμφωνιών που συνήπταν. Στη σκέψη 577 της αποφάσεως αυτής, διευκρίνισε ότι οι διατάξεις του άρθρου 65, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΚΑΧ έχουν εν πάση περιπτώσει αντικειμενικό περιεχόμενο και ισχύουν υποχρεωτικά τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για την Επιτροπή, η οποία δεν μπορεί να τις απαλλάσσει από την τήρησή τους.

78 Ειδικότερα, η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί τις σκέψεις 547 έως 557 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με τις οποίες το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν είχε αποδειχθεί ότι οι υπάλληλοι της ΓΔ ΙΙΙ είχαν λάβει γνώση των συμφωνιών περί καθορισμού των τιμών.

79 Όσον αφορά τη σκέψη 656 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, από την οποία η αναιρεσείουσα αντλεί το επιχείρημα ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση χαρακτηρίζεται από αντιφατική αιτιολογία, επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι εντάσσεται στο τμήμα της αποφάσεως που περιλαμβάνει την εκ μέρους του Πρωτοδικείου εξέταση της οικονομικής επιπτώσεως των παραβάσεων με σκοπό την εκτίμηση του αν το ύψος του επιβληθέντος προστίμου ήταν δυσανάλογο.

80 Έτσι, στο συγκεκριμένο τμήμα της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο εξέτασε το ένα από τα συνήθως επιλεγόμενα κριτήρια για την εκτίμηση της σοβαρότητας μιας παραβάσεως, υπογραμμίζοντας παράλληλα, στη σκέψη 650 της αποφάσεως, ότι η παράβαση του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ μπορεί να αποδειχθεί και να επιβληθεί, δυνάμει της παραγράφου 5 του ιδίου άρθρου, πρόστιμο ακόμη και εν απουσία αποτελεσμάτων αντιθέτων προς τον ανταγωνισμό. Όπως εκτέθηκε στη σκέψη 651 της ιδίας αποφάσεως, το αποτέλεσμα μιας αντικείμενης στον ανταγωνισμό πρακτικής δεν αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την εκτίμηση του προσήκοντος ύψους του προστίμου. Στοιχεία αφορώντα το ζήτημα της προθέσεως μπορεί να έχουν μεγαλύτερη σημασία από εκείνα που αφορούν τις επιπτώσεις, κυρίως όταν πρόκειται για εγγενώς σοβαρές παραβάσεις όπως είναι ο καθορισμός των τιμών και η κατανομή των αγορών, στοιχεία που χαρακτηρίζουν την παρούσα περίπτωση.

81 Η παρατιθέμενη στη σκέψη 656 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως διαπίστωση δεν μπορεί να εκλαμβάνεται κεχωρισμένως, αλλά πρέπει να ενταχθεί στην ανάπτυξη της συλλογιστικής του Πρωτοδικείου. Στη σκέψη 658 της ιδίας αποφάσεως, το Πρωτοδικείο συνέχισε εκτιμώντας ότι, ενόψει της συμπεριφοράς της Επιτροπής, δεν συνέτρεχε λόγος προσδιορισμού των αποτελεσμάτων εκ των διαπραχθεισών εν προκειμένω παραβάσεων με απλή σύγκριση της καταστάσεως που προέκυψε από τις περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες και εκείνης που θα υφίστατο αν οι επιχειρήσεις δεν έρχονταν σε καμία επαφή μεταξύ τους. Κατά το Πρωτοδικείο, περισσότερο προσήκουσα ήταν η σύγκριση μεταξύ της καταστάσεως που προέκυψε από τις εν λόγω συμφωνίες, αφενός, και της καταστάσεως την οποία υπέθετε και είχε αποδεχθεί η ΓΔ ΙΙΙ, στα πλαίσια της οποίας οι επιχειρήσεις υποτίθεται ότι συναντώνταν και είχαν γενικές συζητήσεις, ιδίως όσον αφορά τις περί των μελλοντικών τιμών προβλέψεις τους, αφετέρου.

82 Επομένως, χωρίς να αντιφάσκει, το Πρωτοδικείο έλαβε υπόψη τη συμπεριφορά της Επιτροπής προκειμένου να εκτιμήσει τις οικονομικές επιπτώσεις από τις παραβά-

σεις, διαπιστώνοντας παράλληλα ότι η συμπεριφορά αυτή δεν είχε καμία επίπτωση ως προς την πλήρη γνώση, εκ μέρους των οικείων επιχειρήσεων, του στρεφόμενου κατά του ανταγωνισμού χαρακτήρα των προσαπτομένων πρακτικών.

83 Έπεται ότι το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως

84 Κατά την αναιρεσείουσα, η διδόμενη από το Πρωτοδικείο ερμηνεία του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ θεμελιώνεται σε αντιφατική αιτιολογία και σε πεπλανημένη αντίληψη του πλαισίου εντός του οποίου η διάταξη αυτή πρέπει να εφαρμόζεται.

85 Η αναιρεσείουσα προσάπτει ότι οι αναπτύξεις του Πρωτοδικείου είναι ταυτολογικές. Συγκεκριμένα, έχοντας διαπιστώσει, στηριζόμενο αποκλειστικά σε αποδεικτικά στοιχεία, ότι είχαν αποδειχθεί οι παραβάσεις του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, το Πρωτοδικείο συνήγαγε εξ αυτού ότι ήσαν αλυσιτελή τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας ως προς την ερμηνεία της ανωτέρω διατάξεως. Με τον τρόπο αυτό, αμφισβήτησε τη λυσιτέλεια των άρθρων 46 έως 48 και 60 της Συνθήκης ΕΚΑΧ για την οικεία ερμηνεία. Κατά την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο όφειλε να εξετάσει το ζήτημα της ερμηνείας του ως άνω άρθρου 65, παράγραφος 1, προτού ελέγξει αν αποδεικνύονταν οι παραβάσεις.

86 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει επίσης ότι το Πρωτοδικείο δεν ερμήνευσε ορθά την «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού» υπό την έννοια ότι δεν έλαβε υπόψη ούτε το αποτέλεσμα που μπορούσε ενδεχομένως να έχει η επιδίωξη των διαφόρων στόχων της Συνθήκης επί του περιεχομένου της ως άνω εννοίας, ούτε την επίπτωση των άρθρων 46 έως 48 της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

87 Υπό την έννοια αυτή, η αιτιολόγηση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως είναι αντιφατική, δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο έλαβε υπόψη, στη σκέψη 658 αυτής, την εισαχθείσα εκ μέρους της Επιτροπής αμφισημία ως προς την έκταση της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού» στο επίπεδο του καθορισμού των ποσών των προστίμων, πλην όμως δεν έλαβε υπόψη την αμφισημία αυτή στο επίπεδο της ερμηνείας του άρθρου 65 της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

88 Λόγω της πεπλανημένης ερμηνείας του περί της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού», το Πρωτοδικείο έκρινε εσφαλμένα, στη σκέψη 256 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι η προσφεύγουσα είχε συμμετάσχει σε εναρμονισμένες πρακτικές αφορώσες τις τιμές στη βρετανική αγορά, ενώ η συμπεριφορά της ήταν αποτέλεσμα του εγκαθιδρυθέντος από την Επιτροπή συστήματος επιτηρήσεως.

89 Εσφαλμένα επίσης το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αναιρεσείουσα διέπραξε αυτοτελή παράβαση του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ διά της συμμετοχής της σε σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών στα πλαίσια της επιτροπής δοκών, ενώ δεν κατέδειξε τον αυτοτελή χαρακτήρα της παραβάσεως διακρίνοντας κατά τρόπο συνεκτικό μεταξύ των φερομένων ως στρεφομένων κατά του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων των συμφωνιών περί καθορισμού των τιμών και κατανομής των αγορών, αφενός, και εκείνων του συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών, αφετέρου.

90 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη του, κατά την εκτίμησή του, τις διαπραγματεύσεις που έλαβαν χώρα κατ' ανάγκη στο πλαίσιο του θεσπισθέντος από την Επιτροπή συστήματος επιτηρήσεως.

91 Επιπλέον, η εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτίμηση της διαρθρώσεως της οικείας αγοράς στηρίχτηκε σε μη ενδεδειγμένη αιτιολογία, η οποία περιλαμβάνεται εξ ολοκλήρου στη σκέψη 390 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Με τη σκέψη αυτή, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η οικεία αγορά ήταν ολιγοπωλιακή, χωρίς να προβεί σε οικονομική εκτίμηση της διαρθρώσεως της αγοράς. Η διάρθρωση αυτή διαφέρει

κατά πολύ εκείνης που θεωρήθηκε ως ολιγοπωλιακή κατά την ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική, δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 4064/89 του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ L 395, σ. 1), κατά την απόφαση 92/157/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 17ης Φεβρουαρίου 1992, σχετικά με τη διαδικασία του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.370 και 31.446 — UK Agricultural Tractor Registration Exchange) (ΕΕ L 68, σ. 19), ή κατά τον γερμανικό Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen.

92 Η Επιτροπή παραπέμπει στη σκέψη 156 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με την οποία το Πρωτοδικείο διευκρίνιζε τον τρόπο με τον οποίο επρόκειτο να προβεί στην εξέταση της προσφυγής, ήτοι ελέγχοντας το υποστατό των πραγματικών περιστατικών πριν από τον έλεγχο του κατά νόμον βασίμου του νομικού χαρακτηρισμού που επελέγη με την επίδικη απόφαση. Υποστηρίζει ότι ο τρόπος αυτός είναι αυστηρός και δεν ώθησε το Πρωτοδικείο να συναγάγει, στο πρώτο τμήμα του ελέγχου, συμπεράσματα που θα έθιγαν το αποτέλεσμα του δευτέρου.

93 Ισχυρίζεται ότι η αναιρεσείουσα αλλοιώνει το νόημα των σκέψεων 658 έως 660 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με τις οποίες το Πρωτοδικείο συνήγαγε όχι ότι απαιτούνταν η προσαρμογή της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού», αλλ' ότι απλώς η Επιτροπή είχε υπερβάλει ως προς την οικονομική επίπτωση των συμφωνιών περί καθορισμού των τιμών που είχαν διαπιστωθεί με την επίδικη απόφαση.

94 Όσον αφορά τα άρθρα 46 έως 48 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, στη σκέψη 587 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν ήταν αλυσιτελές το ζήτημα των συζητήσεων μεταξύ επιχειρήσεων προς ενημέρωση του εν λόγω θεσμικού οργάνου. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι δεν ήταν αυτός ο στόχος των επιδίκων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, ότι η Επιτροπή δεν επέκρινε τις σχετικές συζητήσεις και ότι οι συζητήσεις αυτές περί των τάσεων της αγοράς δεν σήμαιναν διάπραξη των διαπιστωθεισών με την επίδικη απόφαση παραβάσεων. Ορθά, λοιπόν, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι δραστηριότητες των εν λόγω επιχειρήσεων έπρεπε να χαρακτηριστούν ως παραβάσεις του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ και ότι δεν ενέπιπταν στην έννοια της «κανονικής λειτουργίας του ανταγωνισμού».

95 Όσον αφορά το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο μερίμνησε να καταδείξει, στις σκέψεις 391 έως 397 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι περιόριζε τον ανταγωνισμό από απόψεως αυτοτελείας λήψεως αποφάσεων των συμμετεχόντων στην ανταλλαγή και, στη σκέψη 396 της ιδίας αποφάσεως, ότι έτεινε στη στεγανοποίηση των αγορών μέσω αναφοράς στα παραδοσιακά εμπορικά ρεύματα. Επομένως, είναι εσφαλμένο να υποστηρίζεται ότι το Πρωτοδικείο δεν κατέδειξε ότι επρόκειτο για αυτοτελή παράβαση.

96 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η αμφισβήτηση της ολιγοπωλιακής διαρθρώσεως της επίδικης αγοράς είναι απαράδεκτη δοθέντος ότι διατυπώνεται το πρώτον κατά την αναιρετική διαδικασία. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο αναφέρθηκε στην απόφαση της 18ης Μαΐου 1962, 13/60, Gietling Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 701), στα πλαίσια της οποίας το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι η ολιγοπωλιακή διάρθρωση μιας αγοράς σήμαινε ότι καθίστατο έτι περαιτέρω αναγκαία η εντός αυτής προστασία εναπομένοντος ανταγωνισμού.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

97 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως αποτελεί συμφυρμό ποικίλων επικρίσεων κατά της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

98 Ευθύς εξαρχής, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ορισμένα από τα προβληθέντα στο πλαίσιο του συγκεκριμένου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως επιχειρήματα έλαβαν ήδη απάντηση κατά την εξέταση του πρώτου σκέλους του ιδίου λόγου αναιρέσεως. Πρόκειται για τις στρεφόμενες κατά της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως επικρίσεις, σύμφωνα με τις οποίες, αφενός, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη τη συμπεριφορά της ΓΔ ΙΙΙ κατά τη διαπίστωση της διαπράξεως παραβάσεων του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ και, αφετέρου, το Πρωτοδικείο αντιφάσκει διαπιστώνοντας τη διάπραξη παραβάσεως του εν λόγω άρθρου 65, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη, στο επίπεδο του καθορισμού της κυρώσεως, κάποια αμφισημία οφειλόμενη στην Επιτροπή.

99 Πρέπει να εξεταστούν διαδοχικά τα επιχειρήματα που αρύονται, πρώτον, από χωλαίνουσα συλλογιστική της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, δεύτερον, από πεπλανημένη ερμηνεία της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού» και, τρίτον, από πλάνη περί το δίκαιο κατά τη διαπίστωση της διαπράξεως αυτοτελούς παραβάσεως.

100 Όσον αφορά, πρώτον, την υποτιθέμενη χωλαίνουσα συλλογιστική της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως υπό την έννοια ότι το Πρωτοδικείο διαπίστωσε με την απόφασή του τη διάπραξη παραβάσεων προτού καν εξετάσει το ζήτημα της ερμηνείας του άρθρου 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, αρκεί η διαπίστωση ότι το Πρωτοδικείο εξέθεσε, στις σκέψεις 155 και 156 της αποφάσεώς του, το διάγραμμα απαντήσεώς του επί των πολυαρίθμων λόγων και επιχειρημάτων που αντλούσε η αναιρεσείουσα από παράβαση της εν λόγω διατάξεως. Στην ανωτέρω σκέψη 156, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε ότι επρόκειτο να εξετάσει το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που έγκεινται στις προσαπτόμενες παραβάσεις προτού ελέγξει αν ο νομικός χαρακτηρισμός των γεγονότων αυτών ήταν κατά νόμο βάσιμος.

101 Στη σκέψη 239 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ήσαν βάσιμα τα διαπιστωθέντα πραγματικά περιστατικά που παρατίθενται στην επίδικη απόφαση, ότι είχε αποδειχθεί το υποστατό συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών καθώς και η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις εν λόγω συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές.

102 Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω στοιχεία, αποφαινόμενο επί των απτομένων πραγματικών περιστατικών διαπιστώσεών του, το Πρωτοδικείο δεν προδίκασε τη διάπραξη παραβάσεων προτού καν υπεισέλθει στην εξέταση της επιβαλλόμενης στο άρθρο 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ ερμηνείας. Περιορίστηκε στην εξέταση των πραγματικών στοιχείων προτού ελέγξει στη συνέχεια τον χαρακτηρισμό των διαπιστωθεισών συμπεριφορών.

103 Δεύτερον, όσον αφορά την υποτιθέμενη πεπλανημένη ερμηνεία της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού», πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το Πρωτοδικείο εξέτασε, στις σκέψεις 289 έως 296 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, τη συγκυρία

εντός της οποίας εντάσσεται το άρθρο 65, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Στις σκέψεις 297 έως 309 της εν λόγω αποφάσεως, έλεγξε επίσης αν το άρθρο 60 της ως άνω συνθήκης ήταν λυσιτελές για την εκτίμηση, υπό το φως του ιδίου άρθρου 65, παράγραφος 1, των προσαπτομένων στην προσφεύγουσα συμπεριφορών. Στη σκέψη 310 της ιδίας αποφάσεως, εξέτασε τα άρθρα 46 έως 48 της Συνθήκης ΕΚΑΧ για να καταλήξει, στην επόμενη σκέψη, ότι καμία από τις παρατιθέμενες στην παρούσα σκέψη διατάξεις δεν παρέχει στις επιχειρήσεις το δικαίωμα να αγνοούν την απαγόρευση του ως άνω άρθρου 65, παράγραφος 1, συνάπτοντας συμφωνίες ή επιδιδόμενες σε εναρμονισμένες πρακτικές καθορισμού των τιμών όπως εκείνες για τις οποίες τίθεται εν προκειμένω ζήτημα.

104 Επιβάλλεται η εκτίμηση ότι η επί του θέματος συλλογιστική του Πρωτοδικείου υπήρξε ορθή στο σύνολό της. Επομένως, είναι αβάσιμο το αρυόμενο από εσφαλμένη ερμηνεία της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού» επιχείρημα.

105 Τρίτον, σύμφωνα με την αφορώσα την αγορά των ελκυστήρων νομολογία (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-34/92, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-905, και T-35/92, Deere κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-957, καθώς και αποφάσεις του Δικαστηρίου της 28ης Μαΐου 1998, C-7/95 P, Deere κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-3111, και C-8/95 P, New Holland Ford κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-3175), με την οποία το Πρωτοδικείο και το Δικαστήριο εξέτασαν για πρώτη φορά συμφωνία ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚ, και οι γενικής φύσεως εκτιμήσεις της οποίας μπορούν να τύχουν εφαρμογής και στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΧ, παρόμοια συμφωνία αντίκειται στους κανόνες περί ανταγωνισμού οσάκις μετριάζει ή εξαλείφει τον βαθμό αβεβαιότητας ως προς τη λειτουργία της επίδικης αγοράς, με συνέπεια τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων (βλ., ειδικότερα, προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Deere κατά Επιτροπής, σκέψη 90).

106 Πράγματι, τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας που συνθέτουν μια εναρμονισμένη πρακτική, πέραν του να απαιτούν την κατάρτιση πραγματικού «σχεδίου», πρέπει να νοούνται υπό το φως της αντιλήψεως που είναι συνυφασμένη με τις σχετικές προς τον ανταγωνισμό διατάξεις των Συνθηκών ΕΚ και ΕΚΑΧ και σύμφωνα με την οποία αντίληψη κάθε επιχειρηματίας οφείλει να καθορίζει αυτοτελώς

την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά και τους όρους που προτίθεται να επιφυλάξει στην πελατεία του (προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Deere κατά Επιτροπής, σκέψη 86, και παρατιθέμενη εκεί νομολογία).

107 Ναι μεν σαφώς η απαιτούμενη αυτοτέλεια δεν αποκλείει το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών, η οποία έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού που δεν αντιστοιχούν προς τις κανονικές συνθήκες της εν λόγω αγοράς, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των προϊόντων ή των παρεχομένων υπηρεσιών, της σπουδαιότητας και του αριθμού των επιχειρήσεων, καθώς και του όγκου της εν λόγω αγοράς (προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Deere κατά Επιτροπής, σκέψη 87, και παρατιθέμενη εκεί νομολογία).

108 Στις σκέψεις 88 έως 90 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Deere κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε το γενικό τεκμήριο που διέπει τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου, και συγκεκριμένα ότι:

— κατ' αρχήν, η διαφάνεια μεταξύ των επιχειρηματιών είναι ικανή, σε μια αγορά όπου επικρατεί πραγματικός ανταγωνισμός, να συμβάλλει στην ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ των πωλητών, δεδομένου ότι στην περίπτωση αυτή το γεγονός ότι ο επιχειρηματίας λαμβάνει υπόψη τις πληροφορίες για τη λειτουργία της αγοράς τις οποίες έχει στη διάθεσή του χάρη στο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, ώστε να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στην αγορά, δεν είναι ικανό, λόγω του ατομικού χαρακτήρα της προσφοράς, να μετριάζει ή να εξαλείφει, όσον αφορά τους λοιπούς επιχειρηματίες, κάθε αβεβαιότητα ως προς το προβλέψιμο της συμπεριφοράς των ανταγωνιστών·

— πάντως, σε μια ολιγοπωλιακή αγορά υψηλής συγκεντρώσεως, η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την οικεία αγορά είναι ικανή να παράσχει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να γνωρίζουν τη θέση των ανταγωνιστών τους στην αγορά και την εμπορική στρατηγική τους και να νοθεύσει κατά τούτο αισθητά τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρηματιών.

109 Στη σκέψη 89 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Deere κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο υπογράμμισε επίσης ότι το Πρωτοδικείο είχε λάβει υπόψη την εμπιστευτικότητα και τον λεπτομερή χαρακτήρα των ανταλλαγεισών πληροφοριών, την περιοδικότητά τους, καθώς και το γεγονός ότι οι πληροφορίες αυτές δεν προορίζονταν παρά μόνον για τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην ανταλλαγή, εξαιρουμένων των ανταγωνιστών τους και των καταναλωτών.

110 Όσον αφορά τη διαπίστωση ότι εν προκειμένω η αγορά των δοκών είχε ολιγοπωλιακή διάρθρωση, επιβάλλεται να τονιστεί ότι πρόκειται για εκτίμηση απτόμενη πραγματικού περιστατικού, μη υποκείμενη, για τους λόγους που παρατίθενται στη σκέψη 65 της παρούσας αποφάσεως, στον έλεγχο του Δικαστηρίου στα πλαίσια αιτήσεως αναιρέσεως.

111 Ενόψει της νομολογίας που μνημονεύεται στις σκέψεις 105 έως 109 της παρούσας αποφάσεως και λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 383 έως 390 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, απ' όπου προκύπτει ότι τα επίδικα συστήματα ανταλλαγής πληροφοριών μετρίαζαν τον βαθμό αβεβαιότητας επί της λειτουργίας της αγοράς, ορθώς το Πρωτοδικείο συνήγαγε εξ αυτού, με τη σκέψη 391 της ιδίας αποφάσεως, ότι τα εν λόγω συστήματα έθιγαν σαφώς την αυτοτέλεια λήψεως αποφάσεων των συμμετεχόντων. Ομοίως, ενόψει των διαπιστώσεων που παρατίθενται στις σκέψεις 392 έως 396 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ορθώς το Πρωτοδικείο συνήγαγε, με τη σκέψη 397 της ιδίας αποφάσεως, την αισθητή μείωση της αυτοτελείας λήψεως αποφάσεων των συμμετεχουσών στα εν λόγω συστήματα επιχειρήσεων.

112 Επομένως, ορθώς το Πρωτοδικείο συνήγαγε ότι το σύστημα περί ανταλλαγής πληροφοριών αποτελούσε αυτοτελή παράβαση.

113 Από το σύνολο των σκέψεων αυτών προκύπτει ότι το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

114 Επομένως, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος.

Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως

115 Ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως αρύεται από πλάνες περί το δίκαιο στις οποίες υπέπεσε το Πρωτοδικείο εξετάζοντας και απορρίπτοντας, στις σκέψεις 77 έως 103 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, τα επιχειρήματα ότι η Επιτροπή είχε προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας της προσφεύγουσας κατά τη διοικητική διαδικασία.

116 Κατά την αναιρεσείουσα, η επί του θέματος της προσβάσεως στον φάκελο νομολογία, όπως αυτή προκύπτει από τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1775), T-31/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1821), T-32/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1825), T-36/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1847), και T-37/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1901), επιβάλλει την υποχρέωση να λαμβάνονται υπόψη:

— η φύση των διατυπωθεισών από την Επιτροπή εις βάρος επιχειρήσεως κατηγοριών·

— η αρχή ότι εναπόκειται στην Επιτροπή να προσδιορίζει τα έγγραφα που είναι όντως ή δυνάμει λυσιτελή, ώστε να παρέχουν στην επιχείρηση τη δυνατότητα να αμυνθεί κατά των σχετικών κατηγοριών·

— η αρχή της ισότητας των όπλων, η οποία προϋποθέτει ότι η επιχείρηση έχει πρόσβαση στις ίδιες πληροφορίες με την Επιτροπή.

117 Η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται εν προκειμένω ότι πολυάριθμα έγγραφα και μαρτυρικές καταθέσεις ως προς τον ρόλο της ΓΔ ΙΙΙ κατέστησαν προσπελάσιμα μόλις στα πλαίσια της ένδικης διαδικασίας. Τα εν λόγω έγγραφα ήσαν λυσιτελή για την άμυνα της αναιρεσείουσας κατά τη διοικητική διαδικασία.

118 Υποστηρίζει επίσης ότι πάσχει πλάνη περί το δίκαιο η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ότι η έρευνα της Επιτροπής σχετικά με τον ρόλο της ίδιας είχε τηρήσει τις εφαρμοστέες διαδικαστικές υποχρεώσεις. Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο αντιφάσκει βεβαιώνοντας ότι τα αφορώντα την εσωτερική έρευνα της Επιτροπής έγγραφα δεν ήσαν λυσιτελή για την άμυνα της προσφεύγουσας κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και διατάσσοντας παράλληλα την προσκόμιση των εν λόγω εγγράφων κατά την ένδικη διαδικασία και μνημονεύοντάς τα επανειλημμένα στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

119 Η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται επίσης ότι, σε αντίθεση προς όσα βεβαιώνει το Πρωτοδικείο στη σκέψη 101 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, τα διαδικαστικά δικαιώματα των επιχειρήσεων δεν διασφαλίζονται επαρκώς μέσω της ευχέρειάς τους να ασκούν προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου.

120 Στη συγκεκριμένη αλληλουχία, η αναιρεσείουσα διατείνεται ότι η σκέψη 320 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η Επιτροπή ήταν ενήμερη της εναρμονίσεως της διαρθρώσεως καθώς και των τιμών των προσθέτων στοιχείων και ότι την ανεχόταν,

αντιφάσκει προς τη σκέψη 558 της ιδίας αποφάσεως, όπου αναφέρεται, με βάση έγγραφο συνταχθέν από την Επιτροπή, ότι η τελευταία ήταν όντως ενήμερη της συνισταμένης στην εναρμόνιση των «εκτάκτων» πρακτικής. Κατά την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να εκτιμήσει το ζήτημα παρά μόνο διατάσσοντας αποδεικτικά μέτρα και εξετάζοντας όλα τα συναφή έγγραφα και όχι μόνον ορισμένα εξ αυτών.

121 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η επικληθείσα από την αναιρεσείουσα νομολογία αφορά έγγραφα στην κατοχή της Επιτροπής, ενώ τα αναφερόμενα από την αναιρεσείουσα με την αίτησή της αναιρέσεως έγγραφα είναι εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής, τα οποία δεν φέρει την υποχρέωση να προσκομίσει στις αποτελούσες αντικείμενο έρευνας επιχειρήσεις.

122 Η αναιρεσείουσα δεν αποδεικνύει ως προς τι τα επιχειρήματα που επικαλέστηκε κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας θα μπορούσαν να ενισχυθούν αν της είχε επιτραπεί η πρόσβαση στα επίδικα έγγραφα και ειδικότερα δεν αναφέρει κανένα έγγραφο που θα μπορούσε να τη στηρίξει προς υπεράσπιση της απόψεώς της.

123 Όσον αφορά τα σχετικά με την εσωτερική έρευνα της Επιτροπής έγγραφα, η τελευταία ισχυρίζεται ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ του γεγονότος ότι το Πρωτοδικείο αναγνώρισε ότι τα επίδικα έγγραφα δεν ήσαν κοινολογήσιμα κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και του γεγονότος ότι διέταξε την προσκόμισή τους κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας. Συγκεκριμένα, τα έγγραφα αυτά δεν αποτελούν αποδείξεις ότι η Επιτροπή είχε την πρόθεση να τα χρησιμοποιήσει κατά μιας των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Εξάλλου, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι η Επιτροπή είχε λάβει δεόντως υπόψη τις παρατηρήσεις των εν λόγω επιχειρήσεων στα πλαίσια της έρευνας.

124 Ως προς την εναρμόνιση των προσθέτων στοιχείων, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αναιρεσείουσα αποπειράται να ωθήσει το Δικαστήριο στην επανεξέταση πραγμα-

τικών περιστατικών που αποτέλεσαν αντικείμενο εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου. Εξάλλου, ενόψει της ενδελεχούς εξετάσεως των αποδεικτικών στοιχείων και των εμπλεκομένων νομικών εννοιών στην οποία επιδόθηκε το Πρωτοδικείο, η Επιτροπή διατείνεται ότι το γεγονός ότι δεν διέταξε τη συμπληρωματική διεξαγωγή αποδείξεων επί του θέματος δεν μπορεί να συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

125 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, στις υποθέσεις ανταγωνισμού, ο σκοπός της προσβάσεως στον φάκελο έγκειται ιδίως στο να παρέχεται στους αποδέκτες κοινοποιήσεως των αιτιάσεων η δυνατότητα να λαμβάνουν γνώση των περιλαμβανομένων στον φάκελο της Επιτροπής αποδεικτικών στοιχείων, ώστε να μπορούν, βάσει των στοιχείων αυτών, να λαμβάνουν λυσιτελώς θέση επί των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγει με την κοινοποίηση των αιτιάσεών της η Επιτροπή (απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-51/92 P, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-4235, σκέψη 75, και παρατιθέμενη εκεί νομολογία· προαναφερθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 315).

126 Επομένως, το δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο της Επιτροπής έχει ως σκοπό την κατοχύρωση της αποτελεσματικής ασκήσεως των δικαιωμάτων άμυνας (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, σκέψη 76), δικαιωμάτων τα οποία εμπίπτουν συγχρόνως στις θεμελιώδεις αρχές του κοινοτικού δικαίου και καθιερώνονται με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ (προαναφερθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 316).

127 Η προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο της Επιτροπής κατά την προηγούμενη της εκδόσεως της αποφάσεως διαδικασία ενδέχεται, κατ' αρχήν, να επισύρει την ακύρωση της αποφάσεως αυτής οσάκις θίγονται τα δικαιώματα άμυνας της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως (προαναφερθείσες αποφάσεις Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, σκέψη 77, και Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 317).

128 Σε παρόμοια περίπτωση, η επαχθείσα προσβολή δεν θεραπεύεται απλώς και μόνον με το να καταστεί δυνατή η πρόσβαση στον φάκελο κατά την ένδικη διαδικασία επί ενδεχομένης προσφυγής ακυρώσεως της αμφισβητουμένης αποφάσεως. Όταν η πρόσβαση έχει ήδη διασφαλιστεί στο στάδιο αυτό, η ενδιαφερόμενη επιχείρηση δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι, αν είχε πρόσβαση στα μη κοινοποιηθέντα έγγραφα, η απόφαση της Επιτροπής θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο, αλλά μόνον ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα εν λόγω έγγραφα για την άμυνά της (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, σκέψεις 78, 80 και 81 και Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 318).

129 Εν προκειμένω, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα αναφερόμενα από την αναιρεσείουσα, στο πλαίσιο του τετάρτου λόγου αναιρέσεως, έγγραφα δεν αποτελούν έγγραφα περιλαμβανόμενα στον φάκελο που κατήρτισε η Επιτροπή για τους σκοπούς της διερευνήσεως της διαπράξεως παραβάσεως των κανόνων περί ανταγωνισμού, αλλά εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής, εκ φύσεως εμπιστευτικά.

130 Παρά την εμπιστευτικότητα των ανωτέρω εγγράφων, ορθώς το Πρωτοδικείο εξέτασε αν η άρνηση κοινοποιήσεώς τους δικαιολογούνταν και έθιγε τα δικαιώματα άμυνας της προσφεύγουσας. Ορθώς επίσης έλεγξε αν τα επίδικα έγγραφα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την άμυνα της τελευταίας.

131 Στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι τα εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής δεν περιελάμβαναν προδήλως κανένα ελαφρυντικό στοιχείο. Συναφώς, δεν προκύπτει από κανένα εκ των παρατιθεμένων από την αναιρεσείουσα, με την αίτησή της αναιρέσεως, εγγράφων ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο ή αλλοίωσε πραγματικά περιστατικά ή αποδεικτικά στοιχεία, καταλήγοντας στο ότι τα εν λόγω έγγραφα δεν περιελάμβαναν ελαφρυντικά στοιχεία. Στην πραγματικότητα, τα έγγραφα αυτά περιγράφουν γενικές τάσεις της αγοράς χάλυβα, αλλ' ουδόλως αποδεικνύουν ότι υπάλληλοι της ΓΔ ΙΙΙ γνώριζαν ή και ενεθάρρυναν τις αθέμιτες πρακτικές που προσάπτονται στην αναιρεσείουσα.

132 Σε αντίθεση προς όσα υποστηρίζει η ίδια, δεν μπορεί να αντλείται από το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο διέταξε διεξαγωγή αποδείξεων το ελάχιστο συμπέρασμα ως προς τη χρησιμότητα των επιδίκων εγγράφων για την άμυνα της αναιρεσείουσας κατά τη διοικητική διαδικασία. Εξάλλου, το ότι τα έγγραφα αυτά μνημονεύονται κατ' επανάληψη στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ουδόλως αποδεικνύει ότι μπορούσαν να είναι όντως χρήσιμα.

133 Εν πάση περιπτώσει, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε επίσης, στη σκέψη 97 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις ήσαν σε θέση να αποστείλουν τα φερόμενα απαλλακτικά έγγραφα που κατείχαν με την απάντησή τους στην κοινοποίηση αιτιάσεων. Η εκτίμηση αυτή δεν αμφισβητείται από την αναιρεσείουσα.

134 Συναφώς, όπως υπογραμμίζει ορθώς η γενική εισαγγελέας στα σημεία 43 έως 45 των προτάσεών της, αφ' ης στιγμής η αναιρεσείουσα είχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση των περιλαμβανομένων στα επίδικα έγγραφα πληροφοριών, συμβουλευόμενη άλλες πηγές, συμπεριλαμβανομένων των δικών της, δεν μπορεί να υποστηρίζεται εγκύρως ότι η πρόσβαση στα έγγραφα της Επιτροπής ήταν αναγκαία ή ακόμη κρίσιμη για την άμυνα της αναιρεσείουσας κατά τη διοικητική διαδικασία.

135 Έπεται ότι είναι αβάσιμο το επιχείρημα που αρύεται από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας λόγω αδυναμίας προσβάσεως στον φάκελο της Επιτροπής κατά τη διοικητική διαδικασία.

136 Όσον αφορά το επιχείρημα της αναιρεσείουσας σχετικά με τις συμφωνίες περί της εναρμονίσεως της διαρθρώσεως και των υπερτιμήσεων, αρκεί η διαπίστωση ότι αφορά εκτίμηση αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους του Πρωτοδικείου και ότι, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 65 της παρούσας αποφάσεως, η εκτίμηση αυτή δεν υπόκειται, κατ' αρχήν, στον έλεγχο του Δικαστηρίου.

137 Όσον αφορά την ανάγκη να διατάξει το Πρωτοδικείο την προσκόμιση άλλων εγγράφων, επιβάλλεται η παραπομπή στην παρατιθέμενη στη σκέψη 67 της παρούσας αποφάσεως αρχή. Εφόσον το Πρωτοδικείο διέθετε έγγραφα που είχαν κατά την εκτίμησή του αποδεικτική αξία, ουδόλως όφειλε να χωρήσει στη διεξαγωγή προσθέτων αποδείξεων αν έκρινε ότι το μέτρο αυτό δεν ήταν αναγκαίο για την αποκάλυψη της αληθείας.

138 Επομένως, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως είναι εν μέρει απαράδεκτος και εν μέρει αβάσιμος.

Επί του πέμπτου λόγου αναιρέσεως

139 Ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως, ο οποίος υποδιαιρείται σε δύο σκέλη, αρύεται από πεπλανημένη εφαρμογή του άρθρου 15 της Συνθήκης ΕΚΑΧ από απόψεως αιτιολογήσεως του ύψους των προστίμων της επίδικης αποφάσεως.

Επί του πρώτου σκέλους του πέμπτου λόγου αναιρέσεως

140 Με το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα επικρίνει τις σκέψεις 629 και 630 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι το ότι στην επίδικη απόφαση δεν παρατίθενται συγκεκριμένα στοιχεία αφορώντα τον υπολογισμό του προστίμου δεν συνιστούσε αθέτηση, δυνάμενη να δικαιολογήσει τη μερική ή εξ ολοκλήρου ακύρωση του επιβληθέντος προστίμου, της υποχρεώσεως περί αιτιολογήσεως που απορρέει από το άρθρο 15 της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

141 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί τις σκέψεις 624 και 625 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως επί της οποίας στηρίζεται αποκλειστικά η εκτίμηση του Πρωτοδικείου, δοθέντος ότι οι λοιπές σκέψεις της ιδίας αποφάσεως σχετικά με την αιτιολόγηση του προστίμου πρέπει να θεωρηθούν ως εκ περισσού. Έπεται εξ αυτού ότι, ακόμη και αν το Δικαστήριο έκρινε τις λοιπές αυτές σκέψεις ως πεπλανημένες, δεν θα έπρεπε να ακυρώσει την απόφαση στο μέτρο που θα εκτιμούσε ότι οι σκέψεις αυτές δεν είναι ουσιώδεις για τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου.

142 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το Πρωτοδικείο έκρινε ότι θα ήταν ευκταίο αλλ' όχι απαραίτητο σε επίπεδο νομιμότητας να παρέχονται τα στοιχεία υπολογισμού του προστίμου με την απόφαση περί επιβολής του. Αναφέρει επίσης ότι, κατόπιν της επίδικης αποφάσεως, εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων.

143 Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι, χάρη στις συμπληρωματικές πληροφορίες που προσκόμισε η Επιτροπή, κατέστη εφικτό να εντοπιστούν οι πλάνες στις οποίες αυτή υπέπεσε κατά τον υπολογισμό του επιβληθέντος στην αναιρεσείουσα προστίμου, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 690 και 691 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως. Εμμένει επί του ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι δεν υπήρξε παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως του ύψους του προστίμου με την επίδικη απόφαση.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

144 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, «[ο]ι αποφάσεις, οι συστάσεις και οι γνώμες της Επιτροπής αιτιολογούνται και αναφέρονται στις γνώμες που έχουν υποχρεωτικά ζητηθεί».

145 Κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των ατομικών αποφάσεων έχει ως σκοπό να επιτρέπει στο Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεων και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της (απόφαση της 7ης Απριλίου 1987, 32/86, Sisma κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 1645, σκέψη 8).

146 Εν προκειμένω, ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 624 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι η επίδικη απόφαση περιελάμβανε, στα σημεία 300 έως 312, 314 και 315 των αιτιολογικών σκέψεών της, επαρκή και ενδεδειγμένη παράθεση των στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη προκειμένου να κριθεί η εν γένει σοβαρότητα των διαφόρων προσαφθεισών παραβάσεων.

147 Πράγματι, οι αιτιολογικές σκέψεις της επίδικης αποφάσεως υπενθυμίζουν, στο σημείο 300, τη σοβαρότητα των παραβάσεων και εκθέτουν τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη για τον καθορισμό του προστίμου. Έτσι, στο σημείο 301 αυτής ελήφθη υπόψη η οικονομική κατάσταση της χαλυβουργίας, στα σημεία 302 έως 304 η οικονομική επίπτωση εκ των παραβάσεων, στα σημεία 305 έως 307 το γεγονός ότι τουλάχιστον ορισμένες από τις επιχειρήσεις γνώριζαν ότι η συμπεριφορά τους ήταν ή μπορούσε να είναι αντίθετη στο άρθρο 65 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, στα σημεία 308 έως 312 οι παρανοήσεις που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν κατά τη διάρκεια του καθεστώτος κρίσεως και στο σημείο 316 η διάρκεια των παραβάσεων. Η επίδικη απόφαση εκθέτει επί πλέον λεπτομερώς τη συμμετοχή κάθε επιχειρήσεως σε κάθε παράβαση.

148 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι περιλαμβανόμενες στην επίδικη απόφαση ενδείξεις επέτρεπαν στην οικεία επιχείρηση να λάβει γνώση των αιτιολογιών του ληφθέντος μέτρου προκειμένου να υπεραμυνθεί των δικαιωμάτων της και επιτρέπουν στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της εν λόγω αποφάσεως. Έπεται ότι, εκτιμώντας ότι η τελευταία ήταν επαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά τον προσδιορισμό του ύψους των προστίμων, το Πρωτοδικείο δεν παραβίασε το άρθρο 15 της Συνθήκης ΕΚΑΧ.

149 Όσον αφορά την παράθεση των αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι παρόμοια στοιχεία, όσο και αν είναι χρήσιμα και ευκταία, δεν είναι απαραίτητα για την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως μιας αποφάσεως περί επιβολής προστίμων, δεδομένου ότι τονίστηκε ότι εν πάση περιπτώσει η Επιτροπή δεν δύναται, καταφεύγοντας αποκλειστικά και με μηχανικό τρόπο σε αριθμητικούς τύπους, να απεμπολεί την εξουσία της εκτιμήσεως (αποφάσεις της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-291/98 P, Sarrió κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9991, σκέψεις 75 έως 77, και προαναφερθείσα Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 464).

150 Το γεγονός απλώς και μόνον ότι η προσκόμιση των αριθμητικών αυτών στοιχείων επέτρεψε τον εντοπισμό ορισμένων σφαλμάτων υπολογισμού δεν είναι αρκετό ώστε να οδηγήσει στην κρίση ότι η αιτιολόγηση της επίδικης αποφάσεως είναι ανεπαρκής, δεδομένου ότι, στο πλαίσιο του ελέγχου μιας τέτοιας αποφάσεως από τον κοινοτικό δικαστή, ο τελευταίος μπορεί να ζητήσει να του προσκομιστούν όλα τα στοιχεία που του είναι αναγκαία. Δεν αμφισβητείται ότι εν προκειμένω το Πρωτοδικείο ζήτησε και έλαβε από την Επιτροπή όλα τα αριθμητικά στοιχεία που επέτρεπαν εμπεριστατωμένο έλεγχο του τρόπου υπολογισμού του προστίμου.

151 Έπεται ότι το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως είναι αβάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους του πέμπτου λόγου αναιρέσεως

152 Με το δεύτερο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι υφίσταται αντίφαση μεταξύ της σκέψεως 676 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, με την οποία το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι «δεν μπορεί να γίνει λόγος [...] για ενδεχόμενη παρανόηση σχετικά με το περιεχόμενο του άρθρου 65, παράγραφος 1, της συνθήκης», και των σκέψεων 658 και 659 της ιδίας αποφάσεως, με τις οποίες αναγνωρίζεται ότι η ΓΔ ΙΙΙ προκάλεσε ορισμένη ασάφεια ως προς το περιεχόμενο της εννοίας «κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού» κατά την ανωτέρω διάταξη της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο όφειλε να διατάξει επιπλέον μείωση του προστίμου υπό το φως της εκτιμήσεώς του ότι η Επιτροπή είχε προκαλέσει ορισμένη ασάφεια κατά την ερμηνεία της ανωτέρω διατάξεως. Η άρνηση του Πρωτοδικείου να δεχτεί ότι η προσφεύγουσα μπορούσε να

επικαλεστεί ελαφρυντικές περιστάσεις βασίζεται σε αντιφατική αιτιολόγηση, δυνάμενη να δικαιολογήσει την ακύρωση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

153 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν εμπεριέχει καμία αντίφαση σχετικά με την ερμηνεία της εννοίας της «κανονικής λειτουργίας του ανταγωνισμού» ενόψει των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου ότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μερίμνησαν να αποκρύψουν από την Επιτροπή την αληθή φύση και το περιεχόμενο των επαφών τους και το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αυτές θα μπορούσαν να βολιδοσκοπήσουν τη ΓΔ IV (Γενική Διεύθυνση «Ανταγωνισμός») της Επιτροπής αν είχαν την παραμικρή αμφιβολία ως προς τη νομιμότητα των επαφών τους. Επομένως, δεν δικαιολογείται επί του θέματος αυτού επιπλέον μείωση του προστίμου.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

154 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι το σκέλος αυτό του λόγου αναιρέσεως αφορά ζητήματα επί των οποίων έχει ήδη δοθεί απάντηση στο πλαίσιο της εξετάσεως του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως, στις σκέψεις 77 έως 83 της παρούσας αποφάσεως.

155 Όπως προκύπτει από τις προπαρατεθείσες σκέψεις, ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του έκτου λόγου αναιρέσεως

156 Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο δεν άσκησε προσηκόντως την αρμοδιότητά του ελέγχου και ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, αρμοδιότητα

που του απονέμει το άρθρο 33 της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Συγκεκριμένα, δεν ακύρωσε το άρθρο 1 της εν λόγω αποφάσεως, με το οποίο διαπιστώνεται ότι η αναιρεσείουσα διέπραξε παραβάσεις του άρθρου 65, παράγραφος 1, της συνθήκης κατά τη διάρκεια της προγενέστερης της 1ης Ιουλίου 1988 περιόδου, ενώ έκρινε, στη σκέψη 524 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι «ουδεμία παράβαση της προσφεύγουσας διαπίστωσε η Επιτροπή σε σχέση με τις δραστηριότητες της επιτροπής δοκών για το χρονικό διάστημα πριν από την 1η Ιουλίου 1988».

157 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η μοναδική, προ της 1ης Ιουλίου 1988, παράβαση για την οποία κατηγορήθηκε η αναιρεσείουσα με την επίδικη απόφαση είναι εκείνη της συμμετοχής της στη συμφωνία με σκοπό την αύξηση των τιμών στη Γερμανία και στη Γαλλία, όπως αναφέρεται στο σημείο 224 των αιτιολογικών σκέψεων της ιδίας αποφάσεως. Πάντως, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 170 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι δεν είχε αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμο η συμμετοχή της προσφεύγουσας στην εν λόγω συμφωνία.

158 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν επιβλήθηκε κανένα πρόστιμο στην αναιρεσείουσα για τις προ της 1ης Ιουλίου 1988 παραβάσεις.

159 Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται ότι οι προβληθέντες από την Επιτροπή λόγοι δεν μπορούν να δικαιολογήσουν άρνηση ακυρώσεως του άρθρου 1 της επίδικης αποφάσεως ως προς τη συμφωνία με σκοπό την αύξηση των τιμών στη Γερμανία και στη Γαλλία.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

160 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως υπογραμμίζει ορθώς η γενική εισαγγελέας στο σημείο 114 των προτάσεών της, το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως αναφέρεται σε χρονικό διάστημα διαπράξεως παραβάσεων στο οποίο δεν περιλαμβάνεται η προ-

γενέστερη της 1ης Ιουλίου 1988 περίοδος. Δεν αμφισβητείται συναφώς ότι δεν επεβλήθη κανένα πρόστιμο στην αναιρεσείουσα για την ως άνω περίοδο.

161 Έπεται ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να ακυρώσει το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως για τις προγενέστερες της 1ης Ιουλίου 1988 συμφωνίες περί τιμών.

162 Όσον αφορά το σημείο 224 των αιτιολογικών σκέψεων της επίδικης αποφάσεως, αρκεί να υπογραμμιστεί ότι δεν είχε αντίκτυπο στο διατακτικό της και ότι ως εκ τούτου δεν απαιτούνταν επί τούτου ακύρωση εκ μέρους του Πρωτοδικείου. Τα συμφέροντα της αναιρεσείουσας διαφυλάχθηκαν επαρκώς διά της διαπιστώσεως του Πρωτοδικείου, στη σκέψη 170 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι η συμμετοχή της στη συμφωνία με αντικείμενο την αύξηση των τιμών στη Γερμανία και στη Γαλλία δεν είχε αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμο.

163 Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω στοιχεία, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο μη ακυρώνοντας το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως για την προ της 1ης Ιουλίου 1988 περίοδο.

164 Έπεται ότι ο έκτος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος.

165 Όπως προκύπτει από το σύνολο των προηγηθεισών σκέψεων, η αίτηση αναιρέσεως είναι απορριπτέα.

Επί των δικαστικών εξόδων

166 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που εφαρμόζεται στη διαδικασία της αιτήσεως αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 118 του

ιδίου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της αναιρεσείουσας, η δε τελευταία ηττήθηκε ως προς το σύνολο των λόγων της αναιρέσεως, επιβάλλεται η καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει την Corus UK Ltd στα δικαστικά έξοδα.

Wathelet Edward La Pergola

Jann von Bahr

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 2 Οκτωβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

M. Wathelet